

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

INHOUD: Aankondiging van de Maandvergaderingen, p. 93. — De Natuur in, p. 93. — Voor de Jeugdleden, p. 93. — Uit eigen kring, p. 93. — Verslag van de Algemene Ledenvergadering en gewone Maandvergadering op Woensdag 5 October 1949, p. 93. — Vergadering van de Entomologen op Donderdag 13 October, p. 95. — Egidius Jaspars. Zomerkamp voor de Jeugdgroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, te Geysteren van 25 Juli tot 1 Augustus 1949, p. 97. — Prof. Drs. H. Sanders. Hymenoptera Aculeata, p. 98. — Drs. R. Kofman. Vogelavonturen op een bovenhuis, p. 100. — M. Jeuken S.J. Tubifex tubifex Müll. in de riolen van Maastricht, p. 102.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN.

Te Maastricht op Woensdag 2 November a.s., om 6 uur n.m. in het Museum.

Mevr. Dr. H. C. Bels-Koning zal een resumé geven over haar reis naar Scandinavië en Finland.

Te Heerlen op Woensdag 9 Nov. a.s., om 7 u. in de R.K.H.B.S.

„DE NATUUR IN”.

Vanwege de grote belangstelling bij de laatste paddestoelenexcursie, wordt dit seizoen nog een 2de paddestoelenexcursie uitgeschreven en wel op Zondag 6 November a.s. naar het Imstenraderbos en omgeving. Als vertrekuur is vastgesteld de trein van 10.15 uit Maastricht, aankomst 10.45 te Heerlen; op het Stationsplein te Heerlen de tram of bus nemen richting Heerlerbaan; de wandeling vangt aan om ongeveer half twaalf. De excursie staat o.l.v. de heer en mevrouw Bels en de heer Mommers.

Gelieve boterhammen mede te nemen; te Imstenrade is gelegenheid een kop koffie te gebruiken.

VOOR DE JEUGDLEDEN.

Woensdag 9 November vergadering in het Museum, om 6 uur.

De Weleerwaarde heer kapelaan Kluytmans zal een lezing houden over sterrekunde.

In aansluiting hieraan is er op Woensdag 23 November bij geschikt weer, dus bij onbewolkte hemel, een excursie over de stadswallen ter bestudering van de sterrebeelden.

Bijeenkomst om 8 uur 's avonds op het Bosquetplein vóór het Museum.

UIT EIGEN KRING.

In de Algemene Vergadering van 5 October l.l. werd Mevr. Dr. H. C. Bels-Koning tot bestuurslid van het Natuurhistorisch Genootschap gekozen. Het Bestuur heeft haar tot secretaresse benoemd.

Het nieuwe adres van het secretariaat van het Genootschap is thans:

Provincialeweg 276, Houthem.

VERSLAG VAN DE ALGEMENE LEDENVERGADERING EN GEWONE MAANDVERGADERING OP WOENSDAG 5 OCTOBER 1949.

Aanwezig de dames Bels-Trap, Bels-Koning, Minis-van de Geyn, Nahon, Sniekers, Castro Willemse-Widdershoven, Kooyman, Smeets, Hommes, van der Mijll Dekker, Schulte, de Kleermaeker, Pijls, Berenschot en de heren van Rummelen, Kruytzer, pater van Summeren, Br. Bernardus, van Sonderen, Kamm, Onstenk, Maessen, Bels, Mommers, Br. Maurentius, van Rummelen Jr., Visser, Wassenberg, Plas, Otten, Stevens, Br. Agatho, Leysen, Poot, Jaspars, Janssen, Grégoire, Geytenbeek, Hack, Beaulen, Bouchoms, Bollen, Crijns, Brans, Sondeyker, van Noorden, Willemse, pastoor Moorman, Jeunhomme, Nulens, Nijst, Sniekers, Pijls, Wijssen, Bergholtz, Bollen, Minis, Schulte, Paping.

De Voorzitter gaat direct over tot behandeling van het enige agendapunt van de Algemene Vergadering, te weten de benoeming van een nieuw bestuurslid in de vacature ontstaan door het vertrek van Drs. R. Kofman. Spreker licht hierbij toe, dat het Bestuur candidaat heeft gesteld mevrouw Dr. H. C. Bels-Koning; het voorstel wordt door de vele aanwezigen beklonken met een warm applaus, dat later nog eens herhaald wordt, als het nieuwe bestuurslid de vergaderzaal binnentreedt!

Dan volgt de gewone vergadering. De heer

Visser brengt een paar dozen met een grote verscheidenheid aan paddestoelen ter tafel, door hem op een klein terreintje te Baarloo gevonden. De heer Bels geeft een globale determinatie.

Dokter Willemse vertoont een paartje van *Gomphocerus rufus* L. gevangen bij Schin op Geul en nieuw voor de Nederlandse fauna. Een onderzoek op andere, soortgelijke plaatsen leverde echter tot nu toe geen resultaat. Het aantal Nederlandse soorten van rechtvleugelige insecten is hiermee gestegen tot 57.

Van een reis, in Zuid-Frankrijk bracht hij enige levende exemplaren mee van *Mantis religiosa*, de bekende bidsprinkhaan, aldaar bekend onder de naam *mante precheuse*, *mante prie-Dieu* en in de Midi de la France van *pregadiou*.

In gevangenschap zijn deze dieren zeer interessant voor de observatie. De manier waarop zij hun prooi die steeds levend moet zijn, vangen is wel enig in de insectenwereld. De voorpoten zijn omgebouwd tot machtige grijporganen, bezet met doornen en stekels die de prooi vasthouden, zodat ze niet meer kan ontsnappen ondanks alle tegenspartelen. De prooi wordt direct levend opgegeten. Wespen en bijen worden niet versmaad en zo vast gegrepen dat ze zelf niet gestoken kunnen worden. Ze zijn zeer vraatzuchtig en vreten elkaar op als ze de kans ertoe krijgen. Na de paring is het zelfs de gewoonte van het wijfje, direct daarna het mannetje op te eten. De eieren worden in grote eipakketten op plantenstengels of op stenen afgezet, waarbij op het moment dat ze het lichaam verlaten, om de eieren heen een kleverige massa wordt gelegd, die aan de lucht hard wordt. Deze kleverige en verharde massa is voor water ondoordringbaar en bestand tegen lage temperaturen. De eierafzetting heeft in de nazomer en herfst plaats, terwijl in het volgend voorjaar de eieren uitkomen. De larve heeft geheel het aspect van het volwassen dier, behalve dan, de nog niet ontwikkelde vleugels.

In gevangenschap is het maar twee keer gelukt bij deze soort, om de pas uitgekomen dieren op te kweken tot het volwassen insect.

Het bleek dat de jonge larfjes geen voedsel tot zich wilden nemen, dan alleen hun soortgenoten. Na de eerste vervelling gaat het opkweken makkelijker. Wat de oorzaak hiervan is, is niet bekend. Vermoedelijk spelen hierbij temperatuur en vochtigheidsgraad een grote rol.

De jonge larven leven van zeer kleine insecten en bladluizen die ze op dezelfde manier vangen als het volwassen dier.

Van de Eerw. Heer van Boven, kreeg spr. een bidsprinkhaan toegezonden uit de Congo; uit zijn lichaam kwam een grote worm (*Mermis* sp.) te voorschijn. Deze bidsprinkhaan bleek te behoren tot *Prohierodula Congica* Beier, maar vertoonde, vermoedelijk tengevolge van de parasiet abnormaliteiten. Het exemplaar en de parasitische worm werden vertoond.

Verder brengt spr. voor de collectie een zeer zeldzame schietmot mee, *Limnophilus ignatus* McL (determ. F. Fischer) die in enige exemplaren werd gevangen bij Boerenanstel in Kerkrade.

Tevens brengt hij ter tafel een namaak turfplaat voor insectendozen, gemaakt van oude kranten.

De plaat is niet zo zacht voor de spelden als de turfplaat, maar ook niet zo hard als kurkplaat en daarom goed bruikbaar, vooral voor wat dikkere spelden.

De wijze van bereiding is zeer eenvoudig. Oude kranten worden in stukken geknipt, daarna in water gedurende enige minuten geweekt, dan fijn gehakt met een mes of door een vleesmolentje gedraaid, totdat er een brei-achtige massa ontstaat; daarna de brei in een vorm gieten tot een dikte van ongeveer 1—2 cm.; het geheel enige weken te drogen zetten. Men kan het drogen ook forceren door de vorm een paar dagen op de verwarming te zetten. Wanneer de bodem van de vorm uit een glasplaat bestaat, dan is deze zijde geheel glad en goed met duun wit papier te beplakken.

Pater van Summeren vraagt hierna het woord voor het volgende :

„In de vorige maandvergadering meende de heer Mommers zich te herinneren dat het woord „kreeftenogen” gebruikt werd door Vondel. Ik heb dat nagezocht, het is inderdaad zo. In het tweede boek (Offereere) van zijn Altaer-Geheimenissen v. 171 en v.v. staat :

Dan volge stracks het loutren van 't gewisse,
Door 't gloeiend vier der Schultbelijdenisse,
En Boete, die zich in haer tranen wascht,
Het lichaam toomt, terwijlze bidt en vast,
Door temlust, en besnoeit de dertelheden
Van 't weeligh vleesch, weerbarstigh tegens
reden,
't Gewisse, dat aandachtigh ziet om hoogh,

Gedooght geen vleck, ja min dan 't kreeften-
oogh,
In 's menschen oogh; daar 't bezigh is met
zoeken,
En rolt'er uit, wanneer het alle hoecken
Hebb'rein gevaeght. Noit stemden vuil en
rein.

Aan duidelijkheid laten deze verzen niets te
wensen over. Commentaar is verder overbodig.

Men mag zich echter wel afvragen hoe de
mensheid achter de werking van dit middel ge-
komen is. Ik meen als volgt te kunnen redeneren.
In de primitieve geneeskunst was een van de
grote grondslagen de *leer der sympathie*, de leer
over het geheimzinnig verband tussen natuur-
verschijnselen en mens. Twee onderdelen van
deze leer waren het „*signaturum rerum*” = het
merkteken der dingen. Volgens deze leer werd
het gele melksap van de stinkende gouwe 'n
middel tegen de gal; werden aambeien bestre-
den door daarmee in vorm overeenkomende
wortels en stengels, b.v. door de knolletjes van
speenkruid.

Het tweede onderdeel is vervat in het latijnse
adagium: *similia similibus curantur*, hetgeen
we in het nederlands kunnen weergeven door
het kwaad met kwaad of het vuur met het vuur
bestrijden.

Zo raadt *Vader Cats* voor een brandwond
aan:

Zijt ghy verbrant
Aen voet of hant,
Gae tot de vlam
Daer 't quaet af quam.

De kreeftenogen, lapides of oculi cancrorum,
zoals ze in de toenmalige pharmacopee genoemd
werden, hebben inderdaad de vorm van kleine
ogen, dit gevoegd bij de geheimzinnigheid van
de plaats waar men ze vond moet de mens vol-
gens de bovenvermelde leer er toegebracht heb-
ben dit middel te proberen. De proef slaagde
en het middel is honderden jaren toegepast met
succes.”

Alvorens met de aangekondigde filmvoor-
stelling te beginnen spreekt de voorzitter een
hartelijk welkomstwoord tot pastoor J. Moor-
man, die alhoewel reeds 26 jaren lid van het
Genootschap heden voor het eerst ter vergade-
ring aanwezig is en zelfs gewapend met een
filmtoestel een actief aandeel aan deze vergade-
ring heeft willen nemen, waarvoor we hem zeer
dankbaar zijn.

Terwijl Pastoor Moorman vervolgens de no-
dige preparatieven neemt, geeft Dr. Schulte een
korte explicatie over de volgende films: *Flore
et faune d'Afrique* en *l'Amour maternelle chez
les animaux*.

De vlotte vertoning die zowel aestetisch als
documentair een groot succes is geweest, heeft
dan ook veel bijval geoogst.

Tenslotte dankt de voorzitter nog eens spe-
ciaal zowel pastoor Moorman voor zijn onmis-
bare en zo gewaardeerde medewerking als ook
Dr. Schulte, door wiens goede bemiddeling het
Bestuur van de *Alliance Française* ons deze fil-
men afstond.

VERGADERING VAN DE ENTOMOLOGEN OP DONDERDAG 13 OCTOBER.

Aanwezig de heren Rijk, Willemse, Br. Ar-
noud, pater Munsters, Janssen, Sanders, Kruyt-
zer, Maessen, van Mastrigt, Onstenk, Kam-
meren, Delnoye en Lückér.

Om half zeven opent de heer Rijk de verga-
dering en constateert met genoegen, dat er veel
belangstelling is.

Prof. Sanders heeft 9 nieuwe soorten
voor de Nederlandse fauna meege-
bracht uit de orde der *Hymenoptera* en doet
hierover uitvoerige mededelingen. (Zie blz. 98
in dit Maandblad).

De heer Onstenk heeft een model insecten-
doos van karton bij zich. Deze dozen kosten
f 1,50 per stuk bij afname van 40 stuks; daar
de heer Onstenk op de laatste maandvergade-
ring reeds over deze dozen gesproken had, heeft
de heer Willemse enkele dozen uit Frankrijk
meegebracht ter vergelijking, terwijl de heer
Lückér een doos uit Duitsland bij zich had. Deze
dozen worden kritisch bekeken en de voor- en
nadelen ervan besproken.

De heer Willemse heeft een levende biddende
sprinkhaan uit Zuid-Frankrijk meegebracht, die
hij ten aanschouwe van het publiek enige kleine
levende sprinkhanen laat verorberen. Verder
laat hij zien dat een ander wijfje zo vriendelijk
is geweest een eierpakket af te zetten tegen
het deksel van haar tijdelijke gevangenis.

Pater Munsters vertelt het een en ander over
het gebruik van *cyaankali*. A. U. E. Aue
wijst in het eerste deel van *Handbuch für den
praktischen Entomologen* (Frankfurt a. Main,
1928) op het grote gevaar dat het gebruik van
cyaankali bij het doden van vlinders voor de